

GEDRAGSCODE VELDWERK BIJ DE FACULTEIT ARCHEOLOGIE (FA)

Algemene gedragscode, ethiek en richtlijnen

2023 – 2024

September 2023

Inleiding

Archeologisch veldwerk is een essentieel onderdeel van ons cursusprogramma en biedt een professionele ervaring voor zowel studenten als staf. Het resulteert in het begrijpen en kunnen toepassen van essentiële en diverse methodologische archeologische werkwijzen, maar ook in langdurige vriendschappen en blijvende herinneringen. Daarom is het van belang om ervoor te zorgen dat veldwerk plaatsvindt in een op samenwerking gerichte, diverse, inclusieve, veilige en betrouwbare omgeving voor iedereen.

De verschillende FA-veldwerkomstandigheden vinden plaats binnen een grote diversiteit van natuurlijke, sociale en culturele omgevingen, met soms nieuwe en zeer diverse protocollen, normen en wettelijke kaders. Deze kunnen een serieuze uitdaging vormen voor studenten die voor de eerste keer weg zijn uit hun veilige, vertrouwde omgeving. Zo'n context vraagt van de facultaire veldwerkorganisatoren om extra zorgvuldigheid om het risico van verkeerd gedrag zo klein mogelijk te maken en ervoor te zorgen dat zowel staf als studenten zich op een professionele manier gedragen binnen het team en tijdens de interacties met de lokale gemeenschappen en samenleving. Daarom is er een algemene facultaire gedragscode voor veldwerk opgesteld, die gedragen wordt door de staf en de studenten van de Faculteit Archeologie. Het doel hiervan is om tijdens het veldwerk voor iedereen een veilige omgeving te creëren.

Dit document is een gedragscode voor de omgang tussen alle betrokkenen in het kader van het archeologisch veldwerk.¹ Het is bedoeld om een kader te scheppen en richtlijnen te geven voor een goed, veilig en stimulerend veldwerkklimaat binnen de Faculteit Archeologie, waarbij alle betrokkenen op respectvolle wijze met elkaar omgaan en waarbij wederzijdse acceptatie en wederzijds vertrouwen belangrijke waarden zijn. Het is gedateerd (september 2023) en zal in september 2024 geëvalueerd worden, gecoördineerd door het facultaire *Field Research Education Centre*, na consultatie van het Onderwijsbureau. Na deze eerste evaluatie zullen voor elk nieuw academisch jaar evaluaties en geüpdatete versies worden geformuleerd. Voor de versie 2024-2025 kun je voor 1 september 2024 mailen naar het [hoofd van het Field Research Education Centre](#).

I. Voorafgaand aan het veldwerk

De veldwerkstafⁱⁱ dient, voorafgaand aan de start van het eigenlijke veldwerk, een eigen, site-gerelateerd, specifiek '*Field Guidebook*' te schrijven, waarin de kwesties waarmee bij dit veldwerk rekening moet worden gehouden (politiek, economisch, identiteitsgerelateerd, omgeving, medische zorg) worden genoemd, - inclusief de relevante links naar contactpersonen en informatie. Ze moeten alle deelnemers niet alleen informeren over de veldwerkregels en de gedragscode, maar ook over de verwachtingen met betrekking tot de lokale interacties, ethiek, gewoonten, belanghebbenden en lokale overheden.

- De organisatorenⁱⁱⁱ streven ernaar om - tijdens de werkzaamheden - alle noodzakelijke maatregelen te nemen om persoonlijke en gezondheidsrisico's en gevaren voor de deelnemers tot een minimum te beperken; inclusief het monitoren van de veiligheidssituatie en contact houden met functionarissen in de thuis- en gastlanden en het maken van een mogelijk evacuatieplan. Dit punt moet ook behandeld worden in het *Field Guidebook*.
- De FA waarborgt een veilige omgeving voor het rapporteren van gedrag dat ingaat tegen onderhavige gedragscode door een *zero-tolerance*-beleid te hanteren voor persoonlijke vergelding tegen deelnemers die klachten uiten. De organisatoren zijn verplicht om de deelnemers van tevoren op de hoogte te stellen van wie de vertrouwenspersonen (zie hieronder) van ieder project zijn. De deelnemers wordt aangeraden om eerst contact te zoeken met de aangewezen personen.
- Voor alle FA-veldwerkprojecten wordt het sterk aangeraden om twee vertrouwenspersonen aan te wijzen (een man en een vrouw) met wie de deelnemers vertrouwelijk kunnen spreken over alle mogelijke kwesties die zich tijdens het veldwerk kunnen voordoen, om daarmee een veilige werkomgeving te kunnen waarborgen. Als het door de (beperkte) grootte van het team niet mogelijk is om twee personen aan te wijzen, dan dient er één interne en één externe persoon moeten worden aangewezen (dit kan [één van de facultaire studieadviseurs](#) of het [hoofd van het Field Research Education Centre](#) zijn). Als er sprake is van misdragingen zullen de normale procedures van de FA worden gevolgd (zie: [Routing, Confidential Counsellors for FA staff & Klachtenproceduriers voor FA-studenten](#)).

 - Alle klachten die tijdens de veldwerkperiode worden ingediend zullen gerapporteerd worden aan [de vertrouwenspersoon voor studenten](#) of de [vertrouwenspersoon voor staf](#), en het hoofd van het facultaire *Field Research Education Centre*. Zij zullen het faculteitsbestuur informeren over eventuele, indien nodig geanonimiseerde, klachten. Het faculteitsbestuur zal, indien nodig geacht, hierover in gesprek gaan met de betreffende veldwerkorganisator(en).

- De faculteit streeft ernaar om studenten met persoonlijke omstandigheden/(functie)beperkingen in staat te stellen mee te doen met veldwerkprojecten en bij te dragen aan het veldwerk. Van veldwerkorganisatoren wordt verwacht dat zij hier, waar mogelijk, rekening mee houden in de opzet van hun projecten.

- Veldwerkorganisatoren moeten de privacy van de deelnemers garanderen en de projecten, met inachtneming van de lokale culturele en religieuze gevoeligheden, zo inclusief en divers mogelijk organiseren. Dit betekent dat van de organisatoren gevraagd wordt te proberen genderbalans in het team te realiseren, en ervoor te zorgen dat de deelnemers gelijke kansen hebben om waardevolle/belangrijke (verantwoordelijke) taken te vervullen. Het houdt echter niet in dat eenpersoonskamers en andere faciliteiten beschikbaar kunnen worden gesteld.
- FA-veldwerkorganisatoren streven ernaar om mogelijke veldwerkdeelnemers, voordat ze zich aanmelden, te informeren over de omgeving (sociaal, politiek, economisch, en natuurlijk), de project- en werkomstandigheden, inclusief voorlichting over potentiële (lokale) gevaren en moeilijkheden.
 - Studenten wordt met klem aangeraden om informatie over gezondheidskwesties, zowel mentale als fysieke, persoonlijk of via de studieadviseur, te delen met de veldwerkorganisator. Hetzelfde geldt voor informatie over eventuele dieetvoorwaarden, geloofskwesties of de naleving van rituele voorschriften die het welzijn en functioneren tijdens het veldwerk kunnen beïnvloeden. Dit mag geen basis vormen voor discriminatie en moet gebeuren in goed vertrouwen, met de intentie om de veiligheid van de persoon in kwestie, van de andere deelnemers en van het project te waarborgen. Veldwerkorganisatoren dienen de [facultaire privacy officer](#) te raadplegen over omgang met deze privacygevoelige informatie en de studenten hier over te informeren.
- De FA moet aan de veldwerkorganisatoren en de studenten duidelijke informatie verschaffen over de verantwoordelijkheden van de FA inzake verzekeringskwesties. Tijdens de voorbereidende fase van ieder FA-veldwerkproject moet heldere informatie over de verzekeringspecificaties gedeeld worden met studenten en andere deelnemers. De studenten en andere deelnemers zijn er persoonlijk verantwoordelijk voor dat ze alle noodzakelijke verzekeringen regelen, en zij moeten dit gedaan hebben voor ze naar het veldwerkproject afreizen. Hetzelfde geldt voor de vaccinaties die nodig zijn voor het veldwerkproject.
- FA-veldwerk-organisatoren en studenten dienen kennis te nemen van de [Regeling studeren in het buitenland Universiteit Leiden](#).
- FA-veldwerk-organisatoren moeten het Nederlandse beleid en de Nederlandse regelgeving volgen, zoals geformuleerd door het Nederlandse [Ministerie van Buitenlandse Zaken](#) (BuZa) en het Nederlandse [Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu](#).
- FA-veldwerk-organisatoren zijn eenmalig verplicht voor aanvang van hun project een door het Faculteitsbestuur georganiseerde *pre-departure-meeting* bij te wonen. De inhoud en data van deze meetings worden gecommuniceerd via de nieuwsbrief en per mail via de afdelingshoofden.

Bij nieuwe onderzoeksprojecten waarbij interviews voorzien zijn met leden van lokale gemeenschappen (betrekking hebbend op persoonlijke gegevens/bescherming van privacy) leggen FA-veldwerkorganisatoren een onderzoeksplan voor (3 maanden voor de aanvang van het project) om de *informed consent* te verkrijgen van de [Ethische Commissie van de FA](#).

II. In het veld

II.1 Praktische zaken en interne aspecten van het sociale gedrag tussen leden van het FA-team

De FA streeft ernaar een veilige, betrouwbare, inclusieve, respectvolle en niet bedreigende werk- en sociale omgeving te creëren. Bij veldwerkprojecten (waaronder *field schools* en stages), die georganiseerd worden door de FA geldt een absoluut verbod op fysiek en mentaal misbruik, de exploitatie van archeologische arbeid, seksuele relaties tussen leden van het team en studenten, iedere vorm van discriminatie, bedreigend gedrag, en van seksuele, fysieke of mentale intimidatie.

- De veldwerkorganisatoren tolereren geen buitensporig drankgebruik tijdens hun project(en), ook niet na werktijd. Ze zien erop toe dat mensen die geen alcohol drinken niet worden buitengesloten. Als er alcohol gedronken wordt dient dit uitsluitend met mate te gebeuren. De veldwerkorganisatoren zorgen ervoor dat minimaal één persoon van de veldwerkleiding geen alcohol drinkt, en zij communiceren duidelijk naar alle projectdeelnemers wie dat is. Dit hoeft niet steeds dezelfde persoon te zijn.
- Van alle deelnemers wordt gevraagd melding te maken van alle gevallen van ongewenst gedrag^{iv} of intimidatie die ze zelf ervaren of waarvan ze getuige zijn. Veldwerkorganisatoren zijn verplicht om iedere vorm van ongewenst gedrag, zowel als dit expliciet gemeld wordt als wanneer dit impliciet blijft, te onderzoeken en erop te reageren. Ook zijn veldwerkorganisatoren verplicht om iedere deelnemer aan een veldwerkproject die te maken krijgt met ongewenst gedrag of intimidatie op iedere mogelijke manier te ondersteunen.
- Als de veldwerkorganisatie (of personen die door de organisatie met specifieke organisatorische of ondersteunende taken zijn belast) op enigerlei wijze zelf betrokken zijn bij een situatie van ongewenst of intimiderend gedrag, worden de meldingen voorgelegd aan de facultaire [vertrouwenspersoon](#) (zie ook onderdeel I, Voorafgaand aan het veldwerk, *bullet* 3).
- Deelnemers die betrokken zijn bij enige vorm van ongewenst gedrag of intimidatie, of die met hun gedrag een risico vormen voor de veiligheid, het welbevinden, de gelijkwaardigheid of de waardigheid van anderen kunnen verwijderd worden van het veldwerk. Indien het studenten betreft dan besluiten de veldwerkorganisatoren hierover. Indien het staf betreft dan besluit het Faculteitsbestuur hierover.

II.2 Externe aspecten van sociaal gedrag tussen het FA- team en lokale belanghebbenden

FA-veldwerkorganisatoren onderschrijven dat ons veldwerk en andere onderzoeksactiviteiten ingebed moeten worden in lokale gemeenschappen en dat het welslagen ervan staat of valt met

goede relaties en wederzijds vertrouwen. De projecten zijn afhankelijk van goede communicatie en een goed begrip van de behoeften van de lokale gemeenschappen.

- We zijn erop gericht om onze kennis te delen met de lokale gemeenschap binnen eventueel geldende beperkingen als gevolg van de belangen van de *stakeholders* en de autoriteiten.
- Aanstootgevend en/of ander ongepast gedrag naar lokale gemeenschappen en andere partijen wordt niet getolereerd (bijv. kleding die door lokale gemeenschappen en andere partijen als ongepast zou kunnen worden beschouwd). Dit houdt in dat *zero-tolerance* zal worden betracht ten aanzien van gedrag dat compromitterend is voor het welbevinden, de gelijkheid, veiligheid of waardigheid van andere mensen. Dit is onethisch en zou ook schadelijk kunnen zijn voor de reputatie van het FA-veldwerkproject. Dergelijk gedrag kan resulteren in onmiddellijke verwijdering van het FA-veldwerk door de veldwerkorganisatoren.
- Aanstootgevend en/of ander ongepast gedrag (bijv. [seksuele] intimidatie, studenten zonder hun toestemming fotograferen) door lokale gemeenschappen en andere partijen ten opzichte van de staf en studenten-deelnemers wordt niet getolereerd. Van veldwerkorganisatoren wordt verwacht dat ze dit met de relevante partijen bespreken voor de aanvang van het project.
- Ieder gedrag dat leden van de staf of de lokale gemeenschap of studenten in gevaar brengt is een reden om degene die het gevaar veroorzaakt onmiddellijk van het veldwerk te verwijderen. Indien het studenten betreft dan besluiten de veldwerkorganisatoren hierover. Indien het staf betreft dan besluit het Faculteitsbestuur hierover.
- Veldwerkorganisatoren nemen samen met lokale belanghebbenden en de lokale gemeenschap alle noodzakelijke maatregelen ter voorkoming van diefstal en het verspreiden van misinformatie die het erfgoed of het vakgebied in gevaar kunnen brengen.

II.3 Management van onderzoeksgegevens

Tijdens het veldwerk worden de normen voor verantwoordingsplicht in acht genomen door goed datamanagement. Dit betekent dat, ook onder moeilijke en complexe omstandigheden, een eenduidig audittraject moet worden gerealiseerd ten aanzien van alle bevindingen, de fysieke en digitale gegevens hierover, en de oorspronkelijke vindplaatsen.

II.4 Privacy

- De FA verplicht zich tot de instandhouding van de *Privacy Regulations* (de AVG/GDPR). Als instelling binnen de Europese Unie is de faculteit gebonden aan deze bepalingen. Deze zijn ook van toepassing in het buitenland en in relatie tot niet-EU-burgers.
- Het overbrengen van persoonlijke veldwerkdata naar een land dat niet onder de EU-jurisdictie valt, veronderstelt dat de wettelijke basis om de data te exporteren in orde moet zijn. De wettelijke grond is toestemming van de *research subjects*. Met name in rechtsgebieden waar minder strikte privacy-voorschriften van toepassing zijn, moet *informed consent* van de *research subjects* worden verkregen (3 maanden voor de start van het project), en moet men zich zo goed

mogelijk inspannen om alle mogelijke andere maatregelen vast te stellen die nodig zijn om de data goed te beschermen door encryptie (via de [Information Manager](#)).

- Ook als het onderzoek niet over personen als zodanig gaat, moet de FA-staf zich ervan bewust zijn dat het omgaan met persoonlijke gegevens (bijv. studentenadministratie, veldnota's, foto's) in lijn moet zijn met de geldende regelgeving. Voordat de studenten zich aanmelden, moeten ze geïnformeerd worden over welke (soorten van) persoonlijke gegevens verzameld worden, en moet hen gevraagd worden om hun schriftelijke toestemming voordat ze naar een project afreizen.
- Dit is ook van belang met betrekking tot personen die geen formele relatie met de FA hebben (zoals medewerkers op de site, bezoekers etc.)

III. Ethische richtlijnen

III.1 Ethiek ten aanzien van werk en opgravingen

- FA-veldwerkorganisatoren zijn zich ervan bewust dat het hun verantwoordelijkheid is een onbevooroordeelde leerervaring te bieden aan alle FA-studentdeelnemers. Dit gebeurt door het waarborgen van gelijke mogelijkheden voor participatie, supervisie en ondersteuning bij de relevante taken, en door bij aanvang van het project duidelijk te maken welke specifieke competenties gedurende het project getraind kunnen worden.
- FA-veldwerkorganisatoren zijn zich ervan bewust dat het hun verantwoordelijkheid is de (pre-)historische omgeving te beschermen en dat ze alle noodzakelijke stappen moeten nemen om schade aan het lokale archeologische erfgoed tot een minimum te beperken. Ook dienen ze actief schade aan kwetsbare landschappen en bedreigde flora en fauna te vermijden en te voorkomen.
- FA-veldwerkorganisatoren onderkennen dat ze een verantwoordelijkheid hebben in het betrekken van lokale gemeenschappen, het delen van de resultaten van het veldwerk op een toegankelijke manier, en het zich verzekeren van voldoende budget om vondsten en documentatie volgens de vereiste standaarden ter plaatse te bewaren.
- FA-veldwerkorganisatoren onderkennen dat ze een verantwoordelijkheid hebben met betrekking tot duurzaamheid (bijv. ernaar streven om de ecologische voetafdruk te verkleinen) en om hun projecten te ontwerpen met respect voor de natuurlijke hulpbronnen van de aarde.

III.2 Financiële ethiek

- *FA-field schools*^v zijn er primair op gericht om FA- en lokale/regionale studenten te trainen.

- De FA streeft ernaar om betaalbare en toegankelijke *field schools* voor haar studenten aan te bieden. Commerciële *field schools*, waarin studenten het project (bijna) compleet zelf financieren, passen hier niet bij.
- Het is de FA- *field school*-organisatoren niet toegestaan om door student-leden gefinancierde *summer schools* te organiseren waarin FA-studenten de veldwerkactiviteiten financieren. Dit is niet van toepassing op mogelijke andere, niet-student-participanten in de FA *field schools*.
- Studenten hoeven niets anders voor te schieten dan de eigen te maken kosten, zoals persoonlijke reiskosten en eventueel een beperkte bijdrage in kost en inwoning. Deze kosten, met een indicatie van de verwachte omvang daarvan, moeten voor de sollicitatiefase gecommuniceerd worden aan kandidaat-deelnemers.
- Ook adviseert de FA studenten om goed na te denken over de geschiktheid, inclusief de financiële aspecten, van *field schools* buiten de faculteit, voordat ze zich daarvoor aanmelden, en dit te bespreken met de stagecoördinator van een bepaald onderzoeksgebied.
- Om veldwerk en onderzoek mogelijk te maken zijn FA-veldwerkactiviteiten sterk afhankelijk van lokale gemeenschappen en overheidsinstanties om zowel de vereiste officiële vergunningen als de toestemming van de gemeenschap te krijgen voor het werken in het gebied, terwijl ze er ook voor moeten zorgen dat ze niet medeplichtig worden aan onderdrukkende regimes. FA-*field school*-organisatoren nemen het welzijn van de lokale medewerkers in acht en betalen ze een reëel loon, gebaseerd op het lokaal gangbare salaris, volgens lokale wettelijke standaarden, en geven ze een goede training en goed advies.
- FA-*field school*-organisatoren eerbiedigen de [ethische richtlijnen van de Universiteit Leiden](#) met betrekking tot het accepteren van donaties.

IV Na het veldwerk

In de slotfase van het veldwerkproject moet er een beoordeling worden gemaakt van de veroorzaakte schade (aan het landschap) en de consequenties daarvan.

- Laat de site op een nette manier achter, vul, als dat nodig is, de graafplek op, en verzeker je ervan dat plunderen volkomen onmogelijk is gemaakt.
- Herstel zoveel mogelijk de schade aan het landschap, of breng deze tot een minimum terug.
- Wees selectief in het exporteren van monsters en niet-unieke, incomplete artefacten (alleen toegestaan voor specifieke analyses die niet kunnen worden uitgevoerd in het land waarop het onderzoek zich richt, en handel in overeenstemming met lokale wetgeving en exportprocedures). Zorg er ook voor dat collecties die het resultaat zijn van archeologisch onderzoek goed bewaard en gearhiveerd worden.

ⁱ Onderhavige gedragscode betreft archeologisch veldwerk. Het hierin geschepte kader en de richtlijnen voor een goed, veilig en stimulerend werkklimaat binnen de Faculteit Archeologie gelden ook voor andersoortig facultair veldwerk, zoals op het gebied van *museum studies*.

ⁱⁱ Veldwerkstaf: vaste en/of tijdelijke FA-staf die het betreffende veldwerkproject initieert, organiseert en uitvoert en hiervoor als FA-docent, -onderzoeker en/of -contactpersoon verantwoordelijk is.

ⁱⁱⁱ Veldwerkorganisatoren: FA-staf en externe partijen, die het betreffende veldwerkproject initiëren, organiseren en uitvoeren.

^{iv} Ongewenst gedrag: zie [Klachtenregeling ongewenst gedrag](#) (Artikel 1: Definities, *bullet* 2).

^v Facultaire fieldschool: een veldwerkproject dat door een staf lid van de FA wordt geïnitieerd, georganiseerd en uitgevoerd en waar Leidse en/of externe studenten aan deelnemen.